

الگوی انس با قرآن مبتنی بر اندیشه آیت الله خامنه‌ای

دکتر حسن زرنوشه فراهانی^۱ دکتر میثم علیپور^۲

چکیده

آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) از ابتدای دوره رهبری تا پایان سال ۱۴۰۰، ۶۹ دیدار با قرآنیان داشته‌اند. مطالعه دقیق بیانات ایشان در این دیدارها، بیانگر نگاه عمیق و ژرف ایشان به مقوله انس با قرآن و نقش سازنده آن در ایجاد، امتداد و استحکام انقلاب و نظام اسلامی ایران، و توانایی این کتاب آسمانی در تشکیل دولت، جامعه و تمدن اسلامی است. پژوهش پیش رو، با دو هدف ۱. دستیابی به نظام مدنظر آیت الله خامنه‌ای در زمینه انس با قرآن به عنوان چشم‌انداز یا وضعیت تمدنی مطلوب این حوزه، و ۲. کسب نظر خبرگان درباره میزان اولویت و امکان‌پذیری گزاره‌های استخراج‌شده از بیانات ایشان به منظور ارائه راهبردهایی برای حرکت به سوی وضع مطلوب؛ ابتدا با استفاده از روش «تحلیل مضمون»، به مطالعه گسترده بیانات معظم‌له پرداخته که استنباط روابط میان مضامین، نظام مدنظر ایشان را دارای هفت بُعد اهداف، آثار، فرایندها، پیشران‌ها، راهکارها، وظایف قاریان و نقش حکومت‌ها نشان می‌دهد. سپس با استفاده از روش «دلفی فازی» و اخذ نظر ۱۸ نفر از خبرگان قرآنی کشور، به سنجش میزان اولویت و امکان‌پذیری مضامین به دست آمده، پرداخته و چنین نتیجه گرفته که گزاره‌های ناظر به «تدبیر در قرآن» و «عمل به قرآن» با هدف دستیابی به «تمدن اسلامی»، بیشترین اولویت را به خود اختصاص داده‌اند.

واژگان کلیدی

انس با قرآن، تدبیر در قرآن، عمل به قرآن، تمدن نوین اسلامی، آیت الله خامنه‌ای

۱. استادیار گروه الهیات و معارف اسلامی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران (نویسنده مسئول)،

zarnooshe@sru.ac.ir

۲. پژوهشگر دانشگاه عالی دفاع ملی تهران، Meisam.alipour@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۹

۱. مقدمه

از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، آرمان نظام جمهوری اسلامی ایران، ایجاد تمدن نوین اسلامی است (ر.ک: خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۰۶/۱۴) که راه دستیابی به آن، آشنایی، انس و پیروی از قرآن کریم است، همان‌گونه که تجربه‌های تمدنی پیشین مسلمانان هم به برکت قرآن به‌وجود آمده‌اند:

مردم مسلمان صدر اسلام، یک عده از اقوام ضعیف، ذلیل، توسری‌خور، از همه چیز محروم بودند؛ اما قرآن آنها را به‌جایی رساند که سازنده تاریخ بشر شدند. بزرگ‌ترین تمدن‌ها را مسلمین، به برکت قرآن به‌وجود آوردند و به برکت قرآن، علم، فلسفه، اخلاق و تقریباً همه دانش‌های بشری را پیش بردند. امروز هم اگر با قرآن آشنا باشید، می‌توانید همان ماجرا را دنبال و تجدید کنید. مسلمانان اگر با قرآن انس بگیرند، سیادت دنیا را در دست خواهند گرفت و دیگر این غاصب‌ها، این قدرت‌های استکباری، این حیوانات کراوات‌بسته به‌ظاهر انسان و در باطن وحوش، نمی‌آیند ادعای هدایت بشر و رهبری عالم را بکنند. ادعا می‌کنند که ما رهبر دنیاییم! یک عده حیوان وحشی، می‌خواهند رهبر چند میلیارد بشر شوند! معلوم است سرنوشت این بشر به کجا خواهد انجامید. «اذا كان الغراب دليل قوم» اینها وضعشان این‌گونه است! نگذارید کسانی که از انسانیت بویی نبرده‌اند، بر اریکه‌های قدرت - آن هم قدرت جهانی - بنشینند و ادعای رهبری بشری را بکنند. بشر در سایه قرآن، رهبری خواهد شد (خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۱۱/۰۵).

بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، ایجاد تمدن نوین اسلامی در گرو عزم مسلمانان برای توسعه فرهنگ قرآنی و حاکم کردن این فرهنگ بر بینش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای فردی و اجتماعی آنهاست.

حال پرسش این است که حاکم شدن فرهنگ قرآنی در جامعه چگونه اتفاق خواهد افتاد؟ انس با قرآن چگونه باید صورت گیرد؟ و بر چه ابعادی از آن باید بیشتر تأکید گردد؟ نقطه شروع این حرکت کجاست؟ و مسئولیت اصلی آن، برعهده چه کسانی است؟ و... پرسش‌هایی از این دست، ضرورت تجدیدنظر در نظام‌های رایج انس با قرآن، و معرفی نظام جایگزین آن، در تراز تمدن نوین اسلامی را نمایان می‌سازد. بنابراین ضروری است با

مبنا قرار دادن آراء و اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی به‌عنوان یکی از نظریه‌پردازان اصلی اندیشه تمدنی که خود، انس عمیق و دیرینه‌ای با قرآن کریم دارد، بر علوم مرتبط با قرآن کریم از تجوید و قرائت گرفته تا علوم قرآنی و تفسیر مسلط بوده و این تسلط در بیانات، آثار و تألیفات متعدد ایشان در ارتباط با قرآن کریم نمایان است، الگوی صحیح انس با قرآن در راستای رسیدن به جامعه اسلامی و تمدن اسلامی طراحی گردد.

مقاله حاضر به‌منظور دستیابی به منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای در زمینه انس با قرآن به‌عنوان چشم‌انداز^۱ یا وضعیت تمدنی مطلوب این حوزه، و تدوین راهبردهایی^۲ برای حرکت به‌سوی وضع مطلوب انس با قرآن، دو پرسش ذیل را محور کار خود قرار داده است:

۱. مهم‌ترین مضامین مورد تأکید آیت‌الله خامنه‌ای در زمینه انس با قرآن چیست؟

۲. کدام‌یک از مضامین مورد تأکید ایشان، اولویت و امکان بیشتری برای تحقق دارد؟

برای یافتن پاسخ پرسش اول، بیانات ایشان در ۶۹ دیدار قرآنی از خرداد ۱۳۶۸ تا پایان ۱۴۰۰، اعم از محافل انس با قرآن در طلیعه ماه مبارک رمضان، اختتامیه مسابقات بین‌المللی قرآن، دیدار با قاریان مصری و... با روش تحلیل مضمون بررسی شد و شبکه مضامین آن ترسیم گردید، که نتیجه آن می‌تواند به‌عنوان معیاری برای ارزیابی فعالیت‌های قرآنی پیشین، و چراغ راهی برای ترسیم و تدوین فعالیت‌های قرآنی پیش رو در تراز تمدن نوین اسلامی، مدنظر مسئولان و تصمیم‌گیران قرار گیرد.

برای یافتن پاسخ پرسش دوم، پرسشنامه‌ای بر مبنای محورهای استخراج‌شده از بیانات مقام معظم رهبری، طراحی گردید و سپس برای تعیین میزان اولویت و امکان‌پذیری هریک از گزاره‌های پرسشنامه، نظرهای ۱۸ خبره قرآنی کشور اخذ شد و در ادامه، با استفاده از روش دلفی فازی، به تحلیل نظرهای خبرگان پرداخته شده است.

بر اساس جست‌وجوهای صورت‌گرفته، به نظر می‌رسد تاکنون پژوهشی جامع که اولاً، به تحلیل همه بیانات مقام معظم رهبری در زمینه انس با قرآن بپردازد تا چشم‌انداز و وضع مطلوب این حوزه را ترسیم کند؛ و ثانیاً، راهبردهای حرکت به‌سوی آن چشم‌انداز و وضع مطلوب را تعیین کند، انجام نگرفته است.

1. Vision.

2. Strategies.

البته در برخی مطالعات پیشین، شماری از سخنان مقام معظم رهبری در زمینه انس با قرآن مورد تحلیل قرار گرفته که مهم‌ترین آنها مقاله «الگوی جامع فرهنگ قرآنی و نقش آن در تغییرات فرهنگی جامعه اسلامی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای» که به تحلیل بیانات معظم‌له تا سال ۱۳۹۴ می‌پردازد، در شماره ۲۲ مجله مطالعات قرآن و حدیث چاپ شده که به نظر می‌رسد نحوه دست‌بندی گزاره‌ها و نتایج حاصل از آن نیازمند بازبینی است.

۲. تبیین مفاهیم

۲-۱. الگو

درباره مفهوم و چیستی الگو، دیدگاه یکسانی میان صاحب‌نظران وجود ندارد و تعاریف ارائه‌شده در طیفی از حداقلی تا حداکثری جای می‌گیرند. برخی معتقدند الگو فقط عبارت‌اند از ارائه و بیان نظریه پایه پیشرفت، منتهی با لحاظ کردن مبانی و ارزش‌های بومی و شرایط خاص اجتماعی، تاریخی و جغرافیایی؛ از این‌رو، الگو، کلی و مختصر می‌گردد. اما عده‌ای دیگر معتقدند که افزون بر نظریه‌های پایه، باید اهداف، راهبردها، نظام‌ها و حتی برنامه‌های عملیاتی در الگو ذکر شوند. میان این دو نگاه حداقلی و حداکثری هم نظرهای بینابین متعددی وجود دارد.

مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت سعی کرده در مباحثه با شخصیت‌های علمی و اجرایی کشور (ر.ک: مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۵)، و نیز تحلیل بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) پاسخی برای این پرسش بیابد که الگو چیست؟ از تحلیل بیانات معظم‌له، به نکات ذیل دست یافته است:

- الگو؛ یک سند بالادستی برای همه اسناد برنامه‌ای، چشم‌انداز و سیاست‌گذاری‌های کشور است.

- الگو؛ یک نقشه جامع است و به ما می‌گوید به کدام سمت و به‌سوی کدام هدف حرکت کنیم.

- الگو؛ باید کشور را از حرکت‌های بی‌هدف و زیگزاگی و سردرگم دور کند.

- در الگو باید وضعیت مطلوب و چگونگی رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب

ترسیم شود (مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، ۱۳۹۱: ۳۵).

در نهایت، آنچه به‌عنوان تعریف الگو، در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بیان شده، بدین شرح است:

الگو؛ یک نقشه جامع است که هدف و سمت حرکت، شیوه حرکت و نحوه رفتار جامعه را برای تحقق یافتن تحول تکاملی جامعه، بیان می‌کند. سند الگو حاوی سرفصل‌های زیر خواهد بود:

۱. تبیین وضعیت مطلوب جامعه اسلامی در چهار عرصه فکر، علم، معنویت و زندگی به‌صورت جامع، و تعریف نمودهای بیرونی و مؤلفه‌های ملموس آن در قالب شاخص‌های اندازه‌گیری؛
۲. تعیین معیارها، نقاط مرجع و راهنمای مسیر در مقاطع دوساله برای انجام پایش و ارزیابی پیشرفت؛

۳. تدوین راهبردها (چگونگی حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب)؛

۴. طراحی ساختارها و نظام‌های کلان خوداصلاح‌گر پیشران به‌سوی پیشرفت؛

۵. طراحی و تعریف نظام پایش و نظارت پیشرفت کشور (مرکز الگوی اسلامی ایرانی

پیشرفت، ۱۳۹۱: ۱۱).

اگر بخواهیم تعریف بالا را معیار طراحی سایر الگوها قرار دهیم، باید به دو کلیدواژه اصلی «ترسیم وضعیت مطلوب یا چشم‌انداز» و «تدوین راهبردها» توجه ویژه کنیم.

۲-۲. انس با قرآن

انس در لغت به‌معنای طمأنینه (ابن‌سیده، ۴۲۱ق، ج ۸: ۵۵۵) و خلاف وحشت (ابن‌منظور، ۴۱۴ق، ج ۶: ۱۲) است.

فاکر میبیدی، انس با قرآن کریم را در یک نظام طولی به مراحل «همراه داشتن، تماس، نوشتن، نگاه، شنیدن، یادگیری، آموزش، قرائت و تلاوت، حفظ، تدبر، ترجمه، تفسیر، تأویل، عمل، تبلیغ، دفاع، انطباق حرکات و سکونات با قرآن، درمان، توسل، بهره‌مندی از شفاعت قرآن و هم‌نشینی با قرآن» تقسیم کرده است (ر.ک: فاکر میبیدی، ۱۳۸۹).

هادوی کاشانی نیز مراتب انس با قرآن را مبتنی بر روایات معصومان علیهم‌السلام این‌گونه ذکر می‌کند: نگهداری قرآن در خانه، نگاه کردن به آیات قرآن، گوش فرا دادن به تلاوت قرآن، تلاوت قرآن، تدبر و تفکر در قرآن و عمل به قرآن (ر.ک: هادوی کاشانی، ۱۳۷۸).

بنابراین انس با قرآن به‌معنای آرامش یافتن با قرآن و ارتباط مستمر و پیوسته با آن در همه ابعاد و شئون زندگی است.

اما برای تبیین مفهوم انس با قرآن بر مبنای اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، ابتدا باید رهنمودهای ایشان به عنوان یکی از برجسته‌ترین نظریه‌پردازان اندیشه تمدنی مورد مطالعه و تحلیل قرار گیرد تا بر اساس آن بتوانیم مفهوم انس با قرآن مورد نظر این پژوهش را دریابیم. لذا در این پژوهش نمی‌توانیم به تعاریف رایج موجود بسنده نماییم، گرچه ممکن است برخی از آنها صحیح هم باشند.

۳. شبکه مضامین انس با قرآن از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

۳-۱. معرفی روش تحلیل مضمون

کسب نتایج مفید و بامعنی در تحقیقات کیفی، مستلزم به‌کارگیری روش‌هایی است که بتواند حجم عظیم داده‌ها را به‌گونه‌ای نظام‌مند ثبت کرده و به تحلیل دقیق آنها بپردازد. از جمله روش‌های تحلیل کیفی که با استفاده از آن، می‌توان به فهم عمیق و جامعی از داده‌های مورد بررسی رسید، روش تحلیل مضمون^۱ است.

تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (Braun & Clarke, 2006: 80). به عبارت دیگر تحلیل مضمون، راهبردی برای تقلیل و تحلیل داده‌هاست و به‌وسیله آن، داده‌های کیفی، تقسیم‌بندی، طبقه‌بندی، تلخیص و بازسازی می‌گردند (Given, 2008: 867).

در تحلیل مضمون، پژوهشگر به دنبال یافتن الگوهای تکراری معنادار است که با سنجش فراوانی واژگان حاصل می‌شود. این روش، بر اساس یک رویه مشخص و در سه سطح، مضامین را نظام‌مند می‌کند که عبارت‌اند از:

الف) مضامین پایه شامل کدها و نکات کلیدی موجود در متن؛

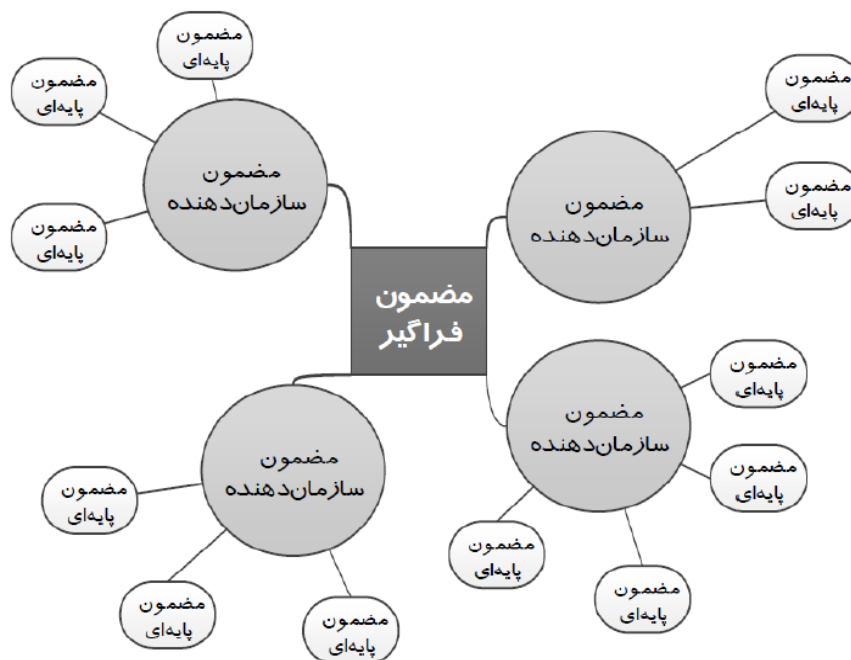
ب) مضامین سازمان‌دهنده که از ترکیب و تلخیص مضامین پایه به دست می‌آیند؛

ج) مضامین فراگیر که همان مضامین عالی در برگزیده اصول حاکم بر متن به‌عنوان

یک کل هستند.

با تحلیل مضامین، شبکه‌ای از مضامین ایجاد می‌شود و در نهایت با تحلیل آنها مفاهیم کلیدی استخراج، و مدل تبیین می‌گردد (Attride Stirling, 2001: 389).

الگوی نمادین سطوح مضامین در روش تحلیل مضمون بدین شرح است:

نمودار شماره ۱: ساختار یک شبکه مضامین

فرایند تحلیل مضمون شامل ۳ مرحله (تجزیه، تشریح و ترکیب) متن است که هر کدام از این مراحل شامل گام‌ها و اقدامات متعدد است که در جدول ذیل بیان شده است:

مرحله	گام	اقدام
تجزیه متن	۱. آشنا شدن با متن مورد بررسی	۱-۱. پیاده‌سازی داده‌ها (در صورت لزوم)
		۲-۱. مطالعه و مطالعه مجدد داده‌ها
	۲. ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری	۱-۲. پیشنهاد چارچوب کدگذاری
		۲-۲. تفکیک متن به بخش‌های کوچک‌تر
		۳-۲. کدگذاری ویژگی‌های جالب داده‌ها

۱-۳. تطبیق دادن کدها با مضامین بالقوه ۲-۳. استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاری شده متن ۳-۳. پالایش و بازبینی مضامین	۳. جست‌وجو و شناسایی مضامین	
۲-۴. بررسی و کنترل همخوانی مضامین با کدهای استخراج شده ۲-۴. مرتب کردن مضامین ۳-۴. انتخاب مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر ۴-۴. ترسیم نقشه مضامین ۵-۴. اصلاح و تأیید شبکه(ها)	۴. ترسیم شبکه مضامین	
۱-۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین ۲-۵. توصیف و توضیح شبکه مضامین	۵. تحلیل شبکه مضامین	تشریح متن
۱-۶. تلخیص شبکه مضامین و بیان مختصر و صریح آنها ۲-۶. استخراج نمونه‌های جالب و مورد توجه از داده‌ها ۳-۶. مرتبط کردن نتایج تحلیل با سؤال‌های تحقیق و مبانی نظری ۴-۶. نوشتن گزارش علمی و تخصصی از تحلیل‌ها	۶. تدوین گزارش	ترکیب متن

جدول شماره ۱: فرایند گام به گام روش تحلیل مضمون

۲-۳. تحلیل مضمون بیانات آیت‌الله خامنه‌ای پیرامون انس با قرآن

۱-۲-۳. مرحله اول: تجزیه متن و استخراج مضامین پایه

به‌منظور اجرای روش تحلیل مضمون، در مرحله اول لازم است به تجزیه متن پرداخته و جملات با ملاک واحد و مشخصی در جدول مربوطه، تقطیع شوند. این مرحله شامل چهار گام آشنا شدن با متن، ایجاد کدهای اولیه، شناسایی مضامین و ترسیم اولیه شبکه مضامین می‌باشد. مطالعه دقیق و مکرر بیانات مقام معظم رهبری در ۶۹ دیدار نشان داد که این بیانات را می‌توان در ۳۱۱ فراز تقطیع کرد و از هر فراز یک مضمون پایه و مهم استخراج کرد. بر این اساس، تعداد ۳۱۱ مضمون پایه به دست آمد.

لازم به ذکر است که شناخت مضمون، از مهم‌ترین مراحل تحلیل مضمون بوده، زیرا مراحل بعدی بر پایه آن انجام می‌شود و جهت‌گیری‌ها و سؤالات تحقیق، شعور متعارف، ارزش‌ها و تجربه پژوهشگر پیرامون مسئله پژوهش، در نحوه شناخت مضامین، تأثیر می‌گذارد. همچنین باید توجه داشت که انتخاب مضمون، لزوماً تابع معیارهای کمی نیست؛ بلکه به این مطلب بستگی دارد که چقدر به نکته مهمی درباره سؤالات تحقیق می‌پردازد. در واقع مقدار داده‌های مورد نیاز جهت پاسخ به مسئله پژوهش با توجه به ماهیت کیفی روش تحلیل مضمون ثابت و مشخص نیست.

برای درک بهتر چگونگی استخراج مضامین از بیانات مقام معظم رهبری بخشی از جدول تحلیل به‌عنوان نمونه درج می‌شود.

جدول شماره ۲: نمونه تحلیل مضمون بیانات آیت‌الله خامنه‌ای

ردیف	متن بیانات	مضامین پایه	کدگذاری
۱	داعیه ما ایجاد تمدنی است متکی به معنویت، متکی به خدا، متکی به وحی الهی، متکی به تعلیم الهی، متکی به هدایت الهی. امروز اگر یک چنین تمدنی را ملت‌های اسلامی - که بحمدالله بسیاری از ملت‌های اسلامی بیدار شده‌اند و به‌پا خاسته‌اند - بتوانند پایه‌گذاری کنند، بشر سعادت‌مند خواهد شد. داعیه جمهوری اسلامی و انقلاب اسلامی این است؛ ما دنبال یک چنین تمدنی هستیم. این را شما جوان‌های عزیز به‌خاطر بسپارید، این را شاخص و معیار قرار بدهید. ۱۳۸۹/۰۴/۲۴	داعیه جمهوری اسلامی، ایجاد تمدنی متکی به معنویت، خدا، وحی و هدایت الهی	Q1
۲	اگر در جوامع بشری، قرآن حاکم باشد، هم سعادت دنیا هست، هم علو معنوی هست. راه سلامت را، راه امنیت را، راه امنیت روانی را، قرآن به‌رومی ما باز می‌کند؛ راه عزت را قرآن به‌رومی ما باز می‌کند؛ راه زندگی درست را و سبک زندگی سعادت‌آمیز را قرآن به‌رومی ما باز می‌کند. ما از قرآن دوریم. اگر با قرآن آشنا شویم، با معارف قرآن انس پیدا کنیم و فاصله خودمان را با آن چیزی که قرآن برای ما خواسته است، بسنجیم، حرکت ما سریع‌تر خواهد بود؛ راه ما روشن‌تر خواهد بود؛ هدف این است. ۱۳۹۲/۰۳/۱۸	حاکم شدن قرآن در جوامع بشری، تضمین‌کننده سعادت دنیا و علو معنوی	Q2

Q3	انس با قرآن، موجب افزایش ایمان، توکل به خدا، اعتماد به وعده الهی، و کاهش ترس از مشکلات مادی	انس با قرآن، ایمان را تقویت می کند، توکل به خدا را زیاد می کند، اعتماد به وعده الهی را زیاد می کند، ترس و خوف از مشکلات مادی را در انسان کم می کند، انسان ها را تقویت روحی می کند، اعتماد به نفس می دهد، راه های تقرّب به خدا را برای انسان روشن می کند. فواید و منافع انس با قرآن در این بخش اینهاست. ۱۳۹۳/۰۴/۰۸	۳
Q4	آشنایی با الفاظ و ظواهر قرآن، گام اول و لازم در فهم معارف دینی	البته آشنایی با الفاظ و ظواهر قرآن، گام اول است؛ اما گام اول لازم. اگر دانش پژوهان دینی و قرآنی، این قدم را برندارند، قدم های بعدی دشوار و گاهی هم ناممکن خواهد شد. امروز می بینید کسانی در گوشه و کنار، درباره اسلام حرف می زنند و چیزهایی را ادعا می کنند که هیچ ارتباطی با اسلام ندارد؛ چرا؟ چون آنها با معارف متون قرآن و سنت آشنا نیستند. انسان باید با متن قرآن و سنت - یعنی حدیث نبوی و ائمه - آشنا شود تا بتواند معارف دینی را بفهمد؛ ولو بخواهد در اعماق آن غور کند. پس این قدم، قدم اول و درعین حال لازم است. ۱۳۸۰/۰۶/۲۸	۴
Q5	لزوم تدبر در قرآن و عدم اکتفا به خواندن متن و ترجمه قرآن	عزیزان من! باید با قرآن انس پیدا کنید. زبان ما، زبان قرآن نیست؛ می توانیم به ترجمه قرآن مراجعه کنیم؛ اما عمق یابی مضامین قرآنی فقط با مراجعه به ترجمه نمی شود؛ کمالینکه با خواندن متن قرآن هم برای کسانی که می فهمند، همیشه به دست نمی آید؛ با تدبر به دست می آید؛ با عمق یابی به دست می آید. ۱۳۸۴/۰۷/۱۴	۵
Q6	تلاوت زیبای قرآن، مقدمه ای برای تدبر در قرآن	لیکن تلاوت قرآن و قرائت زیبای آیات الهی، مقدمه است برای تدبر در قرآن. ما نمی خواهیم خودمان را مشغول کنیم، سرگرم کنیم به تلاوت و به قرائت قرآن و الحان قرآنی، به عنوان یک موضوع اصلی؛ این مقدمه است، این طریق است. تلاوت قرآن با صوت خوش موجب می شود که دل انسان نرم شود، خشوع پیدا کند، آماده بشود برای فهم معارف قرآنی و آیات قرآنی؛ ما به این احتیاج داریم. ۱۳۹۰/۰۴/۰۴	۶

<p>تحقق سریع گفتمان‌سازی عمومی قرآن به شرط همت اهل دل و اهل ایمان، و تلاش پژوهشگران، نویسندگان، شعرا، ادبا و هنرمندان</p>	<p>Q7</p>	<p>قرآن را باید فهمید؛ ما دوریم از قرآن. از این دوری ما از قرآن، دشمن دارد استفاده می‌کند. دشمن روزبه‌روز در ما بی‌ایمانی را تزریق می‌کند، لابلایی‌گری را تزریق می‌کند، وابستگی به خود را تزریق می‌کند. نگاه کنید به دولت‌های اسلامی، نگاه کنید به کشورهای اسلامی، ببینید در مقابل آمریکا، در مقابل صهیونیسم، در مقابل دشمن، در مقابل غارتگران چه وضعی دارند! این ناشی از دوری از قرآن است. ما اگر به قرآن نزدیک بشویم، همه این حفره‌ها پر خواهد شد؛ همه این خلل و فُرج بسته خواهد شد؛ هویت اسلامی در مقابل هویت کفر خودش را نشان خواهد داد. معنای اینکه ما می‌گوییم [اگر] به قرآن عمل کنیم، زندگی درست خواهد شد، این است. معارف قرآنی وجود دارد، این معارف باید تبدیل بشود به گفتمان‌های عمومی در بین مردم؛ آن قدر تکرار بشود، آن قدر کار بشود، آن قدر درباره‌اش تحقیق بشود، آن قدر بنویسند، آن قدر شعرا و ادبا و هنرمندان درباره آن کار هنری بکنند که اینها بشود جزو واضحات و بیّنات جامعه اسلامی؛ البته این نشدنی نیست، دور از دسترس هم نیست، خیال نکنند که حالا این کارها را اگر بخواهیم بکنیم، صد سال طول می‌کشد؛ نه، اگر اهل دل و اهل دین همت بکنند، این کارها خیلی زود تحقق پیدا می‌کند؛ باید این جور دنبال قرآن رفت. ۱۳۹۶/۰۲/۰۷</p>	<p>۷</p>
---	-----------	---	----------

۳-۲-۲. مرحله دوم: تشریح متن و شناسایی مضامین سازمان‌دهنده

در مرحله دوم تحقیق لازم است به تشریح متن و شناسایی مضامین سازمان‌دهنده پرداخت. اما پیش از شروع این مرحله، ابتدا لازم است «پایایی»^۱ و «روایی»^۲ تحقیق اثبات و تأیید شود. بدین منظور دو اقدام ضروری می‌بایست انجام شود که عبارتند از: الف) تأیید پایایی تحقیق توسط شخص محقق، ب) تأیید روایی تحقیق توسط متخصصان دیگر. بنابراین پیش از شروع مرحله دوم، ابتدا محقق تلاش نمود تا در یک فاصله زمانی

1. Validity.
2. Reliability.

متأخر، مجدداً کل بیانات را تحلیل و کدگذاری نموده و نتایج دو جدول را با همدیگر مقایسه نماید. همپوشانی نسبتاً بالای نتایج کدگذاری، نشان دهنده «پایایی» تحقیق صورت گرفته است. در اقدام دوم نیز از دو نفر همکار متخصص در حوزه روش تحلیل مضمون خواسته شد تا متن بیانات را تحلیل نمایند. همپوشانی بالای نتایج این بخش نیز مسئله «روایی» تحقیق را تأیید و اثبات می‌نماید.

پس از تأیید پایایی و روایی نتایج اولیه تحقیق، در مرحله دوم از فرایند اجرای روش تحلیل مضمون، به تشریح متن و شناسایی مضامین سازمان‌دهنده پرداخته شد. دسته‌بندی‌های مشخص و منطقی صورت گرفته از مضامین پایه، نشان می‌دهد که مجموعه این مضامین در قالب ۳۴ مضمون سازمان‌دهنده قابل تقسیم و تفکیک هستند. این مضامین سازمان‌دهنده، محور اصلی مضامین پایه بوده که جدول عناوین آنها همراه با سنجش میزان فراوانی هر کدام در ذیل درج شده است:

ردیف	مضمون سازمان‌دهنده	فراوانی
۱	عمل به قرآن	۴۴
۲	توجه به شاخصه‌های تلاوت مطلوب	۳۳
۳	تلاوت قرآن	۲۴
۴	تدبر در قرآن	۲۳
۵	حفظ قرآن	۲۲
۶	توجه حاکمیت به قرآن، موجب گرایش مردم به قرآن	۱۹
۷	فهم قرآن	۱۵
۸	گفتمان‌سازی عمومی مفاهیم قرآن	۱۲
۹	خواندن قرآن	۹
۱۰	مسابقات قرآن	۹
۱۱	عدم توقف در مسیر رشد قرائت	۹
۱۲	مبارزه دشمنان اسلام با تعالیم قرآن	۹
۱۳	دستیابی به جامعه قرآنی	۶
۱۴	مقاومت در برابر دشمنان و پیروزی بر آنان	۶
۱۵	قدرت امت اسلامی	۶

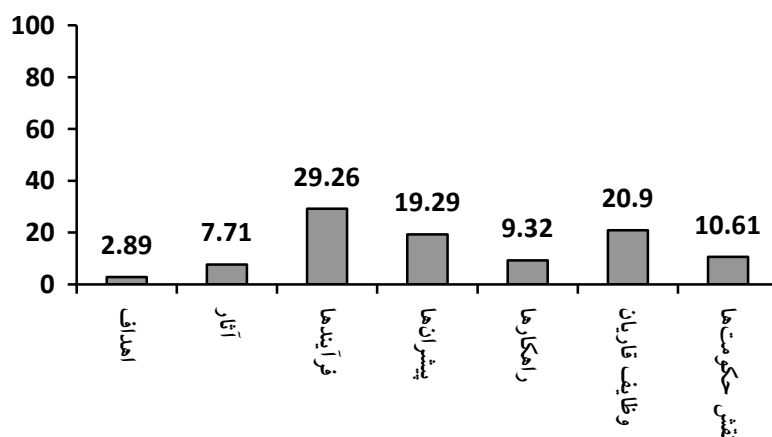
۱۶	ایفای نقش هدایت‌گری	۶
۱۷	افزایش معرفت	۶
۱۸	توجه به معنویات و رعایت تقوا	۶
۱۹	جلسات ویژه تلاوت قرآن	۵
۲۰	بهره‌مندی از ترجمه قرآن	۵
۲۱	بی‌توجهی حاکمیت به قرآن، موجب دوری مردم از قرآن	۵
۲۲	افزایش معنویت	۴
۲۳	ارتباط دائمی با قرآن	۴
۲۴	پرداختن به حفظ قرآن	۴
۲۵	دستیابی به تمدن اسلامی	۳
۲۶	قدر دانستن انس با قرآن	۳
۲۷	اصلاح رویه‌های غلط	۳
۲۸	استفاده از اساتید	۳
۲۹	پیشرفت مادی	۲
۳۰	اثرگذاری تلاوت بر مردم	۲
۳۱	شرح آیات برای مستمعان قبل از تلاوت	۱
۳۲	برپایی جلسات تفسیر	۱
۳۳	رشد علمی و عملی قاریان و حافظان برای ایفای نقش هدایت‌گری	۱
۳۴	پایبندی به مقررات و ضوابط دینی	۱

جدول شماره ۳: مضامین سازمان‌دهنده بیانات مقام معظم رهبری

۳-۲-۳. مرحله سوم: ترکیب متن و تحلیل مضامین فراگیر

مرحله سوم از فرایند اجرای روش تحلیل مضمون، ترکیب متن به‌واسطه طبقه‌بندی مضامین سازمان‌دهنده و دستیابی به مقوله‌هایی است که از آنها با عنوان مضامین فراگیر یاد می‌شود. بررسی‌های دقیق مؤلفان و تلاش برای طبقه‌بندی دقیق مضامین سازمان‌دهنده بیانات مقام معظم رهبری نشان داد که این مضامین را در نهایت می‌توان ذیل ۷ مضمون فراگیر با عناوین «اهداف»، «آثار»، «فرایندها»، «پیشرانها»، «راهکارها»، «وظایف قاریان» و «نقش حکومتها» طبقه‌بندی نمود که در نمودار و جدول ذیل میزان فراوانی آنها به‌صورت درصدی نشان داده شده است:

میزان فراوانی	مضامین فراگیر بیانات مقام معظم رهبری درباره انس با قرآن
۲,۸۹ درصد	اهداف
۷,۷۱ درصد	آثار
۲۹,۲۶ درصد	فرایندها
۱۹,۲۹ درصد	پیشرانها
۹,۳۲ درصد	راهکارها
۲۰,۹۰ درصد	وظایف قاریان
۱۰,۶۱ درصد	نقش حکومتها

۱۷۰

جدول شماره ۴ و نمودار شماره ۲: میزان فراوانی مضامین فراگیر بیانات مقام معظم رهبری درباره انس با قرآن

همین بخش از نتایج اولیه تحقیق و سنجش فراوانی مضامین نشان می‌دهد که بیانات مقام معظم رهبری در دیدارهای ایشان با قرآنیان، کاملاً نظام‌مند و منطقی بوده و ایشان تلاش داشته‌اند تا به واسطه این سخنان، نظام مطلوب انس با قرآن را ترسیم نمایند. بر این اساس، مطالعه دقیق بیانات ایشان و استخراج نظام حاکم بر آن، ضرورت دو چندان پیدا می‌کند که در ادامه به منظور تحلیل کیفی یافته‌های تحقیق و ارائه نظام مطرح شده در بیانات ایشان، به تبیین این هفت مضمون فراگیر پرداخته می‌شود و در نهایت نظام ارائه شده در متن، به صورت نمودار درختی ترسیم می‌گردد.

۳-۳. یافته‌های تحقیق و نظام جامع انس با قرآن در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای

۳-۳-۱. اهداف انس با قرآن

همان‌گونه که اشاره شد، پس از تقطیع متن بیانات مقام معظم رهبری و استخراج ۳۱۱ مضمون پایه و دسته‌بندی آنها در ۳۴ مضمون سازمان‌دهنده، مجموع این مضامین در ذیل ۷ مضمون فراگیر طبقه‌بندی شدند. اولین مضمون فراگیر، «اهداف انس با قرآن» است که ذیل آن، ۲ مضمون سازمان‌دهنده قرار می‌گیرند. این مضامین نشان دهنده اهدافی هستند که از انس با قرآن باید در پی دستیابی به آنها بود و جایگزین کردن هر هدفی به جای آنها، به منزله فروکاست اهداف متعالیه انس با قرآن است. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به‌صورت درصدی نشان داده می‌شود.

میزان فراوانی	مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «اهداف انس با قرآن»
۶۶,۶۶ درصد	دستیابی به جامعه قرآنی
۳۳,۳۳ درصد	دستیابی به تمدن اسلامی

جدول شماره ۵: میزان فراوانی مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «اهداف انس با قرآن»

۳-۳-۲. آثار انس با قرآن

دومین مضمون فراگیر بیانات مقام معظم رهبری، «آثار انس با قرآن» است که ذیل آن، ۵ مضمون سازمان‌دهنده قرار می‌گیرند. این مضامین نشان دهنده آثاری هستند که بر انس با قرآن مترتب می‌گردند. البته به شرط آن که هدف انس با قرآن همان اهداف پیش‌گفته باشد. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به‌صورت درصدی نشان داده می‌شود:

میزان فراوانی	مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «آثار انس با قرآن»
۲۵ درصد	مقاومت در برابر دشمنان و پیروزی بر آنان
۲۵ درصد	قدرت امت اسلامی
۲۵ درصد	افزایش معرفت
۱۶,۶۶ درصد	افزایش معنویت
۸,۳۳ درصد	پیشرفت مادی

جدول شماره ۶: میزان فراوانی مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «آثار انس با قرآن»

۳-۳-۳. فرایندهای انس با قرآن

سومین مضمون فراگیر بیانات مقام معظم رهبری، «فرایندهای انس با قرآن» است که ذیل آن، ۴ مضمون سازمان‌دهنده قرار می‌گیرند. این مضامین نشان‌دهنده مسیر انس با قرآن به سوی اهداف و آثار پیش‌گفته هستند. به تعبیر دیگر اگر بخواهیم به اهداف و آثاری که برای انس با قرآن بیان گردید، دست یابیم، ناگزیر به طی کردن این فرایند چهارگانه هستیم و هرگونه کوتاهی یا انحراف از این مسیر و فرایند، موجب عدم نیل به مطلوب می‌شود. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به‌صورت درصدی نشان داده می‌شود:

میزان فراوانی	مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «فرایندهای انس با قرآن»
۹,۸۹ درصد	خواندن قرآن
۱۶,۴۸ درصد	فهم قرآن
۲۵,۲۷ درصد	تدبر در قرآن
۴۸,۳۵ درصد	عمل به قرآن

جدول شماره ۷: میزان فراوانی مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «فرایندهای انس با قرآن»

۳-۳-۴. پیشران‌های انس با قرآن

چهارمین مضمون فراگیر بیانات مقام معظم رهبری، «پیشران‌های انس با قرآن» است که ذیل آن، ۴ مضمون سازمان‌دهنده قرار می‌گیرند. منظور از پیشران‌ها، اموری هستند که فرایندهای انس با قرآن را تسریع می‌بخشند و برای کسانی که در مسیر انس با قرآن قرار دارند، نقش مشوق یا محرک را ایفا می‌کنند.

به طور مثال وقتی عموم مردم که در حال یادگیری خواندن ساده قرآن یا مفاهیم پایه آن هستند، افرادی را می‌بینند که قرآن را به طور کامل حفظ هستند یا آن را به زیبایی تلاوت می‌کنند، انگیزه دوچندان می‌یابند و سرعت خود را در مسیر انس با قرآن افزایش می‌دهند. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به‌صورت درصدی نشان داده می‌شود:

میزان فراوانی	مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «پیشران‌های انس با قرآن»
۴۰ درصد	تلاوت قرآن
۳۶,۶۶ درصد	حفظ قرآن
۱۵ درصد	مسابقات قرآن
۸,۳۳ درصد	جلسات ویژه تلاوت قرآن

جدول شماره ۸: میزان فراوانی مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «پیشران‌های انس با قرآن»

۳-۳-۵. راهکارهای انس با قرآن

پنجمین مضمون فراگیر بیانات مقام معظم رهبری، «راهکارهای انس با قرآن» است که ذیل آن، ۶ مضمون سازمان‌دهنده قرار می‌گیرند. مراد از راهکارها، اموری هستند که به اثربخشی فرایندها و پیشران‌های انس با قرآن، کمک می‌کنند و موجب توسعه، تعمیق و تسهیل انس با قرآن برای عموم مردم می‌شوند. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به صورت درصدی نشان داده می‌شود:

۱۷۳

میزان فراوانی	مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «راهکارهای انس با قرآن»
۴۱,۳۷ درصد	گفتمان‌سازی عمومی مفاهیم قرآن
۲۰,۶۸ درصد	توجه به معنویات و رعایت تقوا
۱۷,۲۴ درصد	بهره‌مندی از ترجمه قرآن
۱۳,۷۹ درصد	ارتباط دائمی با قرآن
۳,۴۴ درصد	شرح آیات برای مستمعان قبل از تلاوت
۳,۴۴ درصد	برپایی جلسات تفسیر

جدول شماره ۹: میزان فراوانی مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضمون فراگیر «راهکارهای انس با قرآن»

۳-۳-۶. وظایف قاریان

ششمین مضمون فراگیر بیانات مقام معظم رهبری، «وظایف قاریان» است که ذیل آن، ۱۰ مضمون سازمان‌دهنده قرار می‌گیرند. در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، قاریان قرآن نقشی بسیار مهم و تعیین‌کننده برای مانوس کردن عموم جامعه با قرآن دارند و مسئولیت راهبری و اجرایی این مهم، بر دوش آن‌ها نهاده شده است. لذا فروکاست مسئولیت آنها به قرائت

آهنگین قرآن، خطایی آشکار است. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به صورت درصدی نشان داده می شود:

میزان فراوانی	مضامین سازمان دهنده ذیل مضمون فراگیر «وظایف قاریان»
۵۰,۷۶ درصد	توجه به شاخصه های تلاوت مطلوب
۱۳,۸۴ درصد	عدم توقف در مسیر رشد قرائت
۹,۲۳ درصد	ایفای نقش هدایت گری
۶,۱۵ درصد	پرداختن به حفظ قرآن
۴,۶۱ درصد	قدر دانستن انس با قرآن
۴,۶۱ درصد	اصلاح رویه های غلط
۴,۶۱ درصد	استفاده از اساتید
۳,۰۷ درصد	اثرگذاری تلاوت بر مردم
۱,۵۳ درصد	رشد علمی و عملی قاریان و حافظان برای ایفای نقش هدایت گری
۱,۵۳ درصد	پایبندی به مقررات و ضوابط دینی

۱۷۴

جدول شماره ۱۰: میزان فراوانی مضامین سازمان دهنده ذیل مضمون فراگیر «وظایف قاریان»

۳-۳-۷. نقش حکومتها

هفتمین مضمون فراگیر بیانات مقام معظم رهبری، «نقش حکومتها» است که ذیل آن، ۳ مضمون سازمان دهنده قرار می گیرند. از دیدگاه آیت الله خامنه ای، توجه حاکمیت به قرآن موجب گرایش مردم به قرآن، و بی توجهی حاکمیت به قرآن موجب دوری مردم از قرآن می شود. بنابراین حکومتها موظفند مشوق، حامی و تسهیل گر حرکت عمومی انس با قرآن باشند. در ادامه میزان فراوانی این مضامین در قالب جدول به صورت درصدی نشان داده می شود:

میزان فراوانی	مضامین سازمان دهنده ذیل مضمون فراگیر «نقش حکومتها»
۵۷,۵۷ درصد	توجه حاکمیت به قرآن، موجب گرایش مردم به قرآن
۲۷,۲۷ درصد	مبارزه دشمنان اسلام با تعالیم قرآن
۱۵,۱۵ درصد	بی توجهی حاکمیت به قرآن، موجب دوری مردم از قرآن

جدول شماره ۱۱: میزان فراوانی مضامین سازمان دهنده ذیل مضمون فراگیر «نقش حکومتها»

نمودار شماره ۳: قالب مضامین (فراگیر و سازمان دهنده) بیانات مقام معظم رهبری درباره انس با قرآن

۴. اولویت‌بندی گزاره‌های حاصل از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره انس با قرآن

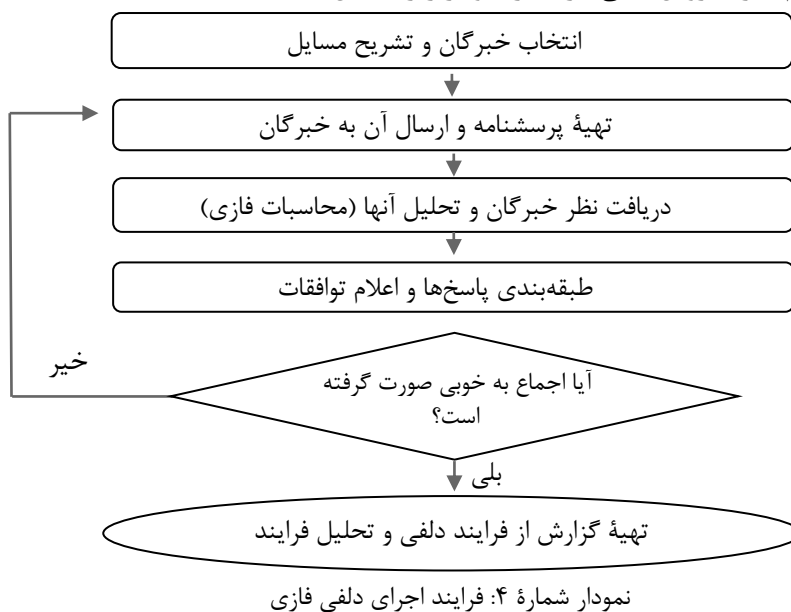
۴-۱. معرفی روش دلفی فازی

روش دلفی به‌منزله ابزاری کارا برای تعیین موضوع‌های مهم و اولویت‌بندی توصیفی این عوامل در تصمیم‌گیری شناخته شده است. این روش، حاصل مطالعاتی است که شرکت رند^۱ در دهه ۱۹۵۰ میلادی با هدف خلق روشی برای کسب اجماع بین متخصصان گروه انجام داده است (Okoli & Pawlowski, 2004: 15-21).

روش سنتی دلفی، همیشه به‌خاطر همگرایی پایین نظرات متخصصان، هزینه اجرایی بالا و احتمال حذف نظرات برخی خبرگان، مورد انتقاد بوده است. برخی پژوهشگران برای بهبود روش دلفی سنتی، مفهوم یکپارچه‌سازی روش دلفی سنتی با نظریه فازی را در سال ۱۹۸۵م. ارائه دادند (Hsu & Yang, 2000: 68).

در این پژوهش، از روش دلفی فازی پیشنهادشده به‌وسیله ایشیکاوا (۱۹۹۳م.) - که از رایج‌ترین دلفی فازی‌های مورد استفاده در سطح بین‌المللی است - استفاده شده و دیدگاه‌های ۱۸ خبره در پژوهش لحاظ گردیده است.

الگوریتم اجرای روش دلفی فازی در نمودار زیر نمایش داده شده است.

1. Rand.

پرسشنامه پژوهش حاضر با هدف کسب نظر افراد خبره درباره میزان اولویت و امکان‌پذیری گزاره‌های به‌دست‌آمده از تحلیل بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی طراحی شد؛ از این‌رو، خبرگان با استفاده از متغیرهای کلامی مانند «کاملاً نامناسب، نامناسب، مناسب، کاملاً مناسب»، رأی خود را بیان کرده‌اند.

از آنجا که خصوصیات متفاوت افراد بر تعابیر ذهنی‌شان نسبت به متغیرهای کیفی اثرگذار است، بنابراین با تعریف دامنه متغیرهای کیفی، افراد خبره با ذهنیت یکسان به پرسش‌ها پاسخ داده‌اند. این متغیرها با توجه به جدول شماره ۱۱ به شکل اعداد فازی مثلثی تعریف شده‌اند. جدول شماره ۱۱ بیانگر متغیرهای کلامی و عدد فازی مثلثی نظیر آن است.

متغیر کلامی	عدد فازی مثلثی متناظر
کاملاً مناسب	(۹،۱۰،۱۰)
مناسب	(۷،۹،۱۰)
تا حدودی مناسب	(۵،۷،۹)
بی‌تأثیر	(۳،۵،۷)
تا حدودی نامناسب	(۱،۳،۵)
نامناسب	(۰،۱،۳)
کاملاً نامناسب	(۰،۰،۰)

جدول شماره ۱۲: عدد فازی مثلثی متناظر با متغیر کلامی

در گام بعد، برای هر خبره، عدد فازی مثلثی T_{ij} ایجاد شد. در هر معیار، T_{ij} انعکاس‌دهنده خبره موردنظر به شرح زیر است:

$$T_{ij} = (L_{ij}, M_{ij}, U_{ij})$$

که در آن:

$$L_{ij} = \text{Min}\{L_{ij}\} \quad \forall j$$

$$U_{ij} = \text{Max}\{U_{ij}\} \quad \forall j$$

$$M_{ij} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n M_{ij}}$$

اندیس i به خبره i و اندیس j به معیار j ام اشاره دارد؛ به طوری که: X_{ij} مقدار ارزیابی خبره i ام در معیار j ام است: $(i=1, 2, \dots, n, j=1, 2, \dots, m)$.

میانگین هندسی M_{ij} در عدد فازی مثلثی، برای اشاره به اجماع گروه متخصصان درباره هر معیار به کار رفته است. مقادیر حداکثر و حداقل نظرهای کارشناسی به منزله دو نقطه پایانی اعداد فازی مثلثی استفاده می شود. مقادیر حداکثر و حداقل نظرهای خبرگان، نماینده مناسبی برای کل دامنه تغییرات نیستند و دقت محاسبات را کاهش می دهند. برای رفع این نقیصه در تجمیع نظر خبرگان، از میانگین هندسی مقادیر ابتدایی و انتهایی استفاده گردید.

$$L_{ij} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n L_{ij}}$$

$$U_{ij} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n U_{ij}}$$

در گام بعد، به منظور فازی زدایی از فرمول، نقطه ثقل مرکزی ساده^۱ استفاده شده است.

$$S_{ij} = \frac{L_{ij} + 4M_j + U_{ij}}{6}$$

در گام بعد، باید یک مقدار آستانه^۲ α را به منظور غربال کردن عوامل نامناسب انتخاب کرد. بر این اساس:

الف) عامل اثرگذار پذیرفته می شود، اگر:

$$S_{ij} \geq \alpha$$

ب) عامل اثرگذار پذیرفته نمی شود، اگر:

$$S_{ij} < \alpha$$

به کلی، مقدار آستانه با استنباط ذهنی تصمیم گیرنده، تعیین می شود و به طور مستقیم بر روی تعداد عواملی که غربال می شوند، تأثیر خواهد گذاشت. هیچ راه ساده یا قانون کلی برای تعیین مقدار این آستانه وجود ندارد. در این پژوهش، عدد ۰,۳۷۱ به منزله حد آستانه برای «اولویت» و عدد ۰,۳۵۶ به منزله حد آستانه برای «امکان پذیری» در نظر گرفته شد. با در نظر گرفتن این دو حد آستانه، گزاره ها در نمودار مختصاتی با چهار ناحیه اصلی به شرح زیر جایابی می شوند:

1. simple center of gravity.
2. Threshold Value.

اول (اولی و ممکن؛ دوم) اولی و غیرممکن؛ سوم) غیراولی و ممکن؛ چهارم) غیراولی و غیرممکن.

روشن است که گزاره‌های ناحیه چهارم از الگو خارج می‌شوند و بین گزاره‌های ناحیه دوم و ناحیه سوم، اولویت با گزاره‌های ناحیه دوم است. همچنین، گزاره‌های محوری الگو، گزاره‌های ناحیه اول هستند.

نتایج حاصله تحلیل فازی دیدگاه‌های خبرگان درباره «اولویت» و «امکان‌پذیری»، گزینه‌های اولیه پیشنهادی در جدول زیر به نمایش درآمده است. این نتایج نشان می‌دهد، همه گزاره‌ها از نظر خبرگان در ناحیه اول (اولی و ممکن) طبقه‌بندی شده‌اند. همچنین، از نظر خبرگان، امکان‌پذیری ۳۱ گزاره در سطحی یکسان دارد و امکان‌پذیری ۲ گزاره در سطح دوم. از این رو، در این پژوهش رتبه‌بندی بر اساس معیار «اولویت» به شرح زیر انجام می‌شود:

۱. از ۰,۳۷۱ تا ۰,۵: درجه چهارم

۲. از ۰,۵ تا ۰,۶: درجه سوم

۳. از ۰,۶ تا ۰,۷: درجه دوم

۴. از ۰,۷ به بالاتر: درجه اول

۲-۴. میزان اولویت و امکان‌پذیری گزاره‌های استخراج‌شده از بیانات آیت‌الله خامنه‌ای

بر اساس روش دلفی فازی

ردیف	گزاره	میانگین عدد فازی		درجه مختصاتی
		اولویت	امکان‌پذیری	
۱	ضرورت توجه به «دستیابی به جامعه قرآنی» به‌عنوان هدف انس با قرآن	۰,۵۹۶	۰,۷۲۱	سوم
۲	ضرورت توجه به «دستیابی به تمدن اسلامی» به‌عنوان هدف انس با قرآن	۰,۶۳۸	۰,۷۲۱	دوم
۳	ضرورت توجه به انس با قرآن برای افزایش معرفت عمومی ملت‌های مسلمان	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۴	ضرورت توجه به انس با قرآن برای افزایش قدرت و عزت امت اسلامی	۰,۵۵۹	۰,۷۲۱	سوم
۵	ضرورت توجه به انس با قرآن برای افزایش مقاومت امت اسلامی در برابر دشمنان و پیروزی بر آنان	۰,۵۷۷	۰,۷۲۱	سوم

ردیف	گزاره	میانگین عدد فازی		درجهٔ مختصاتی
		اولویت	امکان پذیری	
۶	ضرورت توجه به انس با قرآن برای افزایش معنویت انسان	۰,۶۰۳	۰,۷۲۱	دوم
۷	ضرورت توجه به انس با قرآن برای پیشرفت مادی جوامع	۰,۵۸۹	۰,۷۲۱	سوم
۸	لزوم یادگیری «خواندن متن قرآن»	۰,۵۸۶	۰,۷۲۱	سوم
۹	لزوم آشنایی ابتدایی عموم مردم با «ترجمهٔ قرآن»	۰,۶۰۳	۰,۷۲۱	دوم
۱۰	لزوم «تدبر در قرآن» برای بهره بردن بیشتر از معارف قرآن	۰,۶۵۶	۰,۷۲۱	دوم
۱۱	لزوم «عمل به دستورات قرآن» در زندگی شخصی و اجتماعی	۰,۶۳۰	۰,۷۲۱	دوم
۱۲	ضرورت وجود «تلاوت زیبای قرآن» به‌عنوان پیشران و زمینه‌ساز حرکت عمومی جامعه به سمت فضای قرآنی	۰,۵۱۹	۰,۷۲۱	سوم
۱۳	ضرورت گسترش فرهنگ «حفظ قرآن» در جامعه، به‌عنوان پیشران و زمینه‌ساز امکان تدبر بیشتر در قرآن	۰,۶۱۲	۰,۷۲۱	دوم
۱۴	ضرورت برپایی «جلسات ویژهٔ تلاوت قرآن» به‌عنوان پیشران و افزایش‌دهندهٔ سرعت رشد حرکت قرآنی در کشور	۰,۵۹۴	۰,۷۲۱	سوم
۱۵	ضرورت برپایی «مسابقات قرآن» به‌عنوان پیشران و زمینه‌ساز فرصت انس عموم مردم با قرآن	۰,۴۲۱	۰,۷۲۱	چهارم
۱۶	ضرورت استفاده از مفاهیم قرآن - با اولویت مفاهیم سازندهٔ زندگی مقتدرانه و عزتمندانه - به‌عنوان گفتمان عمومی ملت‌های مسلمان	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۱۷	ضرورت توجه آحاد جامعه به خودسازی، رعایت تقوا و مسائل معنوی برای بهره‌گیری از هدایت قرآن	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۱۸	ضرورت استفاده عموم مردم از ترجمه‌های خوب قرآن برای رفع حجاب زبانی در فهم قرآن	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۱۹	ضرورت انس روزانه و دائمی با قرآن برای بهره‌گیری از هدایت قرآن	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم

ردیف	گزاره	میانگین عدد فازی		درجهٔ مختصاتی
		اولویت	امکان‌پذیری	
۲۰	ضرورت شرح مفهوم آیات برای مستمعان قبل از تلاوت	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۱	ضرورت برپایی جلسات تفسیر از سوی روحانیون و فضلا برای بالا بردن سطح معارف جامعه	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۲	ضرورت توجه قاریان قرآن به شاخصه‌های تلاوت مطلوب و اثرگذار از قبیل وقف و وصل صحیح، و القای معانی	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۳	ضرورت توجه قاریان قرآن به طی مستمر مسیر رشد و بهبود کیفی تلاوت خود	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۴	ضرورت نقش‌آفرینی قاریان قرآن به‌عنوان طلاب‌داران حرکت عمومی جامعه به‌سوی قرآن	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۵	ضرورت توجه قاریان قرآن به نعمت انس با قرآن و کوشش برای حفظ این نعمت	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۶	ضرورت توجه قاریان قرآن به اجرای تلاوت اثرگذار بر ذهن مخاطب	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۷	ضرورت حفظ قرآن از سوی قاریان قرآن	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۸	ضرورت استفاده قاریان قرآن از علم و تجربهٔ اساتید فن، برای پرهیز از اتلاف منابع و استعدادها	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۲۹	ضرورت اصلاح عادات غلط از قبیل تشویق‌های بی‌مورد از سوی اساتید قرائت	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۳۰	ضرورت نقش‌آفرینی قاریان قرآن در هدایت عمومی کشور با رشد علمی، عملی، تربیتی و رفتاری خود	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۳۱	لزوم پایبندی فعالان قرآنی به مقررات و ضوابط دینی در رفتار عمومی، سلوک، بواطن و ظواهر	۰,۵۵۴	۰,۷۲۱	سوم
۳۲	ضرورت توجه حاکمیت به قرآن برای ایجاد گرایش مردم به قرآن	۰,۵۵۴	۰,۷۱۲	سوم
۳۳	لزوم آگاهی از تلاش دشمنان اسلام در مبارزه با تعالیم قرآن، و ضرورت مقابله با این توطئه‌ها	۰,۵۵۴	۰,۷۱۲	سوم

جدول شمارهٔ ۱۳: تحلیل میزان اولویت و امکان‌پذیری گزاره‌های پرسشنامه

براساس نظر خبرگان، هیچ‌یک از گزاره‌ها نتوانست در درجه اول اولویت قرار گیرد؛ اما ۶ گزاره در درجه دوم، ۲۶ گزاره در درجه سوم، و ۱ گزاره در درجه چهارم قرار گرفتند. از سوی دیگر، همه گزاره‌ها در درجه اول امکان‌پذیری قرار دارند.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از دلفی فازی، ۶ گزاره ذیل بالاترین رتبه را کسب کرده‌اند:

۱. «لزوم تدبیر در قرآن برای بهره‌بردن بیشتر از معارف قرآن» با عدد فازی ۰,۶۵۶.
۲. «ضرورت توجه به دستیابی به تمدن اسلامی به‌عنوان هدف انس با قرآن» با عدد فازی ۰,۶۳۸.
۳. «لزوم عمل به دستورات قرآن در زندگی شخصی و اجتماعی» با عدد فازی ۰,۶۳۰.
۴. «ضرورت گسترش فرهنگ حفظ قرآن در جامعه به‌عنوان پیشران و زمینه‌ساز امکان تدبیر بیشتر در قرآن» با عدد فازی ۰,۶۱۲.
۵. «لزوم آشنایی ابتدایی عموم مردم با ترجمه قرآن» با عدد فازی ۰,۶۰۳.
۶. «ضرورت توجه به انس با قرآن برای افزایش معنویت انسان» با عدد فازی ۰,۶۰۳.

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

نظام مطلوب انس با قرآن از دیدگاه مقام معظم رهبری، ۷ محور اهداف، آثار، فرایندها، پیشران‌ها، راهکارها، وظایف قاریان و نقش حکومت‌ها دارد. از دیدگاه ایشان، اهداف اصلی انس با قرآن، دستیابی به جامعه قرآنی و تمدن اسلامی است؛ و آثار انس با قرآن عبارت‌اند از: مقاومت در برابر دشمنان و پیروزی بر آنان، قدرت امت اسلامی، افزایش معرفت، افزایش معنویت و پیشرفت مادی. فرایندهای انس با قرآن شامل خواندن متن قرآن، فهم قرآن، تدبیر در قرآن، و عمل به قرآن است؛ و تلاوت زیبای قرآن، حفظ قرآن، مسابقات قرآن و جلسات ویژه تلاوت قرآن به‌عنوان پیشران و سرعت‌دهنده فرایندهای انس با قرآن به‌شمار می‌روند. گفتمان‌سازی عمومی مفاهیم قرآن، توجه به معنویات و رعایت تقوا، بهره‌مندی از ترجمه قرآن، ارتباط دائمی با قرآن، شرح آیات برای مستمعان قبل از تلاوت، و برپایی جلسات تفسیر نیز راهکارهایی برای گسترش انس با قرآن در سطح جامعه هستند. از دیدگاه معظم‌له، قاریان قرآن نقش قابل‌توجهی در گسترش فرهنگ قرآنی دارند و وظایفی از جمله: رعایت شاخصه‌های تلاوت مطلوب، عدم توقف در مسیر رشد قرائت، و ایفای نقش هدایت‌گری در جامعه برعهده آنان است.

حاکمیت نیز باید به حمایت از فعالیت‌های قرآنی بپردازد؛ زیرا توجه حاکمیت به قرآن موجب گرایش مردم به قرآن، و بی‌توجهی حاکمیت موجب دوری مردم از قرآن می‌شود. نظرسنجی از خبرگان قرآنی کشور بیانگر آن است که شش مضمون «لزوم تدبیر در قرآن برای بهره بردن بیشتر از معارف قرآن»، «ضرورت توجه به دستیابی به تمدن اسلامی به‌عنوان هدف انس قرآن»، «لزوم عمل به دستورات قرآن در زندگی شخصی و اجتماعی»، «ضرورت گسترش فرهنگ حفظ قرآن در جامعه به‌عنوان پیشران و زمینه‌ساز امکان تدبیر بیشتر در قرآن»، «لزوم آشنایی ابتدایی عموم مردم با مفاهیم و ترجمه قرآن»، «ضرورت توجه به انس با قرآن برای افزایش معنویت انسان» از اولویت بیشتری برای توجه و اقدام برخوردارند.

نکته درخور توجه، اینکه دو گزاره «تدبیر در قرآن» و «عمل به قرآن» که بالاترین امتیاز را از دیدگاه خبرگان کسب کرده‌اند، در منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای نیز از پُرسامدترین گزاره‌هایند. از این‌رو با توجه به نظر خبرگان، الگوی مناسب انس با قرآن در تراز تمدن نوین اسلامی و مبتنی بر بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، الگویی است که بیشترین تأکید را بر گزاره‌های یادشده دارد.

فهرست منابع

۱. ابن سیده، علی بن اسماعیل (۱۴۲۱)، **المحکم و المحيط الأعظم**، بیروت، دار الکتب العلمیه.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴)، **لسان العرب**، بیروت، دار صادر.
۳. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸/۰۷/۲۰)، پیام به گردهمایی دبیران درس قرآن سال اول دبیرستان، آرشیو شورای عالی قرآن.
۴. _____ (۱۳۶۸/۱۱/۲۰)، بیانات در دیدار شیخ راغب مصطفی غلوش و شیخ محمد بسیونی، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۵. _____ (۱۳۶۸/۱۲/۰۴)، بیانات در دیدار با شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرائت و حفظ قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.
۶. _____ (۱۳۶۸/۱۲/۱۱)، بیانات در جلسه تودیع شیخ راغب مصطفی غلوش و شیخ محمد بسیونی، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۷. _____ (۱۳۶۸/۱۲/۲۷)، بیانات در دیدار مدرّسان و مسئولان دبیرستان علوم و معارف اسلامی شهید مطهری، آرشیو شورای عالی قرآن.
۸. _____ (۱۳۶۹/۱/۱۹)، بیانات در پایان مراسم قرائت قرآن، آرشیو شورای عالی قرآن.
۹. _____ (۱۳۶۹/۱۱/۲۰)، بیانات در دیدار استاد شحات محمد انور و استاد محمد بسیونی، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۰. _____ (۱۳۶۹/۱۲/۰۱)، بیانات در مراسم تودیع قاریان قرآن استاد شحات محمد انور و استاد محمد بسیونی، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۱. _____ (۱۳۷۰/۰۱/۲۲)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۲. _____ (۱۳۷۰/۰۲/۰۶)، بیانات در مراسم تودیع قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۳. _____ (۱۳۷۰/۰۳/۱۶)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۴. _____ (۱۳۷۰/۱۱/۰۳)، بیانات در دیدار قاریان مصری، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۵. _____ (۱۳۷۰/۱۱/۱۷)، بیانات در اختتامیه هشتمین دوره مسابقات بین‌المللی حفظ و قرائت قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.

۱۶. _____ (۱۳۷۰/۱۱/۲۷)، بیانات در مراسم تودیع قاریان مصری، شحات محمد انور و سید متولی عبدالعال، آرشیو شورای عالی قرآن.
۱۷. _____ (۱۳۷۰/۱۲/۲۷)، بیانات در دیدار قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۸. _____ (۱۳۷۱/۱۱/۰۵)، بیانات در اختتامیه مسابقات قرائت قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۱۹. _____ (۱۳۷۱/۱۲/۱۷)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۲۰. _____ (۱۳۷۲/۱۰/۲۳)، بیانات در مراسم اختتامیه مسابقات بین‌المللی قرآن، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۱. _____ (۱۳۷۲/۱۲/۰۴)، بیانات در مراسم قرائت قاریان در حسینیه امام خمینی، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۲. _____ (۱۳۷۳/۱۰/۱۴)، بیانات در مراسم اختتامیه مسابقات قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۲۳. _____ (۱۳۷۳/۱۱/۱۸)، بیانات در دیدار قاریان قرآن در حسینیه امام خمینی، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۴. _____ (۱۳۷۴/۱۰/۰۴)، بیانات در اختتامیه دوازدهمین دوره مسابقات بین‌المللی حفظ، قرائت و تفسیر قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۵. _____ (۱۳۷۴/۱۱/۱۰)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۶. _____ (۱۳۷۵/۰۹/۲۴)، بیانات در مراسم اختتامیه سیزدهمین دوره مسابقات بین‌المللی حفظ، قرائت و تفسیر قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۷. _____ (۱۳۷۵/۱۰/۲۴)، بیانات در دیدار حافظان و قاریان ممتاز کشور، آرشیو شورای عالی قرآن.
۲۸. _____ (۱۳۷۷/۰۹/۰۱)، بیانات در مراسم اختتامیه مسابقات قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۲۹. _____ (۱۳۷۸/۰۲/۲۲)، بیانات در دیدار دانشجویان شرکت‌کننده در مسابقات قرآن، آرشیو شورای عالی قرآن.
۳۰. _____ (۱۳۷۸/۰۸/۲۰)، بیانات در اختتامیه شانزدهمین دوره مسابقات بین‌المللی حفظ، قرائت و تفسیر قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.

۳۱. _____ (۱۳۷۸/۰۹/۲۰)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان در ماه مبارک رمضان، آرشیو شورای عالی قرآن.
۳۲. _____ (۱۳۷۹/۰۸/۰۹)، بیانات در مراسم اختتامیه مسابقات حفظ و قرائت قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۳۳. _____ (۱۳۷۹/۰۹/۰۸)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان در ماه مبارک رمضان، آرشیو شورای عالی قرآن.
۳۴. _____ (۱۳۸۰/۰۶/۲۸)، بیانات در دیدار جمعی از حافظان و قاریان قرآن نونهال و نوجوان کشور، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۳۵. _____ (۱۳۸۰/۰۷/۲۶)، بیانات در مراسم اختتامیه هجدهمین دوره مسابقات حفظ، قرائت و تفسیر قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۳۶. _____ (۱۳۸۰/۰۸/۲۷)، بیانات در دیدار جامعه قرآنی کشور در ماه مبارک رمضان، آرشیو شورای عالی قرآن.
۳۷. _____ (۱۳۸۱/۰۷/۱۶)، بیانات در اختتامیه مسابقات بین‌المللی حفظ، قرائت و تفسیر قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.
۳۸. _____ (۱۳۸۱/۰۸/۱۶)، بیانات در دیدار جامعه قرآنی کشور در ماه مبارک رمضان، آرشیو شورای عالی قرآن.
۳۹. _____ (۱۳۸۲/۰۷/۰۶)، بیانات در اختتامیه بیستمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.
۴۰. _____ (۱۳۸۲/۰۸/۰۶)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۴۱. _____ (۱۳۸۳/۰۶/۲۶)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۴۲. _____ (۱۳۸۳/۰۷/۲۵)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۴۳. _____ (۱۳۸۴/۰۷/۱۴)، بیانات در دیدار قاریان قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۴۴. _____ (۱۳۸۵/۰۷/۰۴)، بیانات در دیدار قاریان شرکت‌کننده در بیست‌وسومین مسابقات بین‌المللی قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.

۴۵. _____ (۱۳۸۶/۰۶/۲۲)، بیانات در دیدار قاریان، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۴۶. _____ (۱۳۸۷/۰۵/۱۷)، بیانات در اختتامیه بیست‌وپنجمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، آرشیو شورای عالی قرآن.
۴۷. _____ (۱۳۸۷/۰۶/۱۲)، بیانات در دیدار قاریان قرآن در روز اول ماه مبارک رمضان، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۴۸. _____ (۱۳۸۸/۰۵/۰۳)، بیانات در دیدار جمعی از قاریان، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۴۹. _____ (۱۳۸۸/۰۵/۳۱)، بیانات در جمع قاریان قرآن در روز اول ماه رمضان، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۰. _____ (۱۳۸۹/۰۴/۲۴)، بیانات در دیدار قاریان قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۱. _____ (۱۳۸۹/۰۵/۲۱)، بیانات در ضیافت انس با قرآن در اولین روز ماه رمضان، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۲. _____ (۱۳۹۰/۰۴/۱۴)، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۳. _____ (۱۳۹۰/۰۵/۱۱)، بیانات در دیدار قاریان، حافظان و اساتید قرآنی، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۴. _____ (۱۳۹۱/۰۴/۰۴)، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۵. _____ (۱۳۹۱/۰۴/۳۱)، بیانات در دیدار قاریان، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۶. _____ (۱۳۹۲/۰۳/۱۸)، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۷. _____ (۱۳۹۲/۰۴/۱۹)، بیانات در محفل انس با قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir
۵۸. _____ (۱۳۹۲/۰۶/۱۴)، بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir

۵۹. _____ (۱۳۹۳/۰۳/۱۳)، بیانات در دیدار شرکت کنندگان در سی و یکمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۰. _____ (۱۳۹۳/۰۴/۰۸)، بیانات در محفل انس با قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۱. _____ (۱۳۹۴/۰۳/۰۲)، بیانات در دیدار شرکت کنندگان در سی و دومین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۲. _____ (۱۳۹۴/۰۳/۲۸)، بیانات در محفل انس با قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۳. _____ (۱۳۹۵/۰۲/۲۹)، بیانات در دیدار قاریان و حافظان برتر شرکت‌کننده در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۴. _____ (۱۳۹۵/۰۳/۱۸)، بیانات در محفل انس با قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۵. _____ (۱۳۹۶/۰۲/۰۷)، بیانات در دیدار شرکت کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۶. _____ (۱۳۹۶/۰۳/۰۶)، بیانات در محفل انس با قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۷. _____ (۱۳۹۷/۰۲/۰۶)، بیانات در دیدار شرکت کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۸. _____ (۱۳۹۷/۰۲/۲۷)، بیانات در محفل انس با قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۶۹. _____ (۱۳۹۷/۱۲/۲۲)، بیانیه گام دوم انقلاب، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۷۰. _____ (۱۳۹۸/۰۱/۲۶)، بیانات در دیدار شرکت کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۷۱. _____ (۱۳۹۸/۰۲/۱۶)، بیانات در محفل انس با قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری: www.leader.ir.
۷۲. _____ (۱۳۹۹/۰۲/۰۶)، سخنرانی تلویزیونی در پایان محفل انس با قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری به آدرس: www.leader.ir.

۷۳. _____ (۱۴۰۰/۰۱/۲۵)، سخنرانی تلویزیونی در پایان محفل انس با قرآن کریم، در پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری به آدرس: www.leader.ir.
۷۴. فاکر میبدی، محمد (۱۳۸۹)، *مراحل انس با قرآن*، قم، زمزم هدایت.
۷۵. مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت (۱۳۹۱)، *چیستی مفهوم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و نقشه راه و فرایند طراحی، تدوین، تصویب و پایش الگو*، تهران: انتشارات مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
۷۶. مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت (۱۳۹۵)، *تأملاتی در چیستی الگو؛ واکاوی ماهیت الگو در مباحثه با شخصیت‌های علمی و اجرایی کشور*، تهران: انتشارات مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
۷۷. هادوی کاشانی، اصغر (۱۳۷۸)، «مراتب انس با قرآن در روایات»، *مجله علوم حدیث*، سال ۴، شماره ۱۳، ص ۷۲-۹۱.
78. Attride Stirling, J. (2001), "Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research", **Qualitative Research**, Vol.1, No.3, pp.385-405.
79. Braun, V. & Clarke, V. (2006), "Using thematic analysis in psychology", **Qualitative Research in Psychology**, Vol. 3, No. 2, pp. 77-101.
80. Given L.M. (2008), **The sage encyclopedia of qualitative Methods**, Vol. 2-2, California: sage.
81. Hsu. T. H., & Yang, T.H. (2000), **Application of fuzzy analytic hierarchy process in the selection of advertising media**. **Journal of e - Business**, 8(1), pp. 65 -100.
82. Okoli, Chitu and Pawlowski, Suzanne D. (2004), "*The Delphi method as a research tool: an example, design considerations and applications*", **Information & Management**, 42 (1). pp. 15 -29.

